

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.3.1./LVBH1811>
UDC: 342.733(045)(575.1)

MASOFAVIY TA'LIMNI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI FUQAROLARNING OLIY TA'LIM OLIH HUQUQINI TA'MINLASH MASALALARI

Bokiyev Jahongir Nurmatjon o'g'li,
Toshkent davlat yuridik universiteti
Konstitutsiyaviy huquq kafedrası o'qituvchisi
ORCID: 0000-0002-4183-4760
e-mail: j.bokiyev@tsul.uz

Annotatsiya. Bugungi rivojlanib borayotgan dunyoda raqamli texnologiyalar imkoniyatlaridan ko'pgina sohalarda samarali foydalanilmoqda. Xususan, ta'lim tizimida ham bunday imkoniyatlar kundan kunga ortib borayotganligi ta'lim olish huquqini ta'minlashga o'zining ijobiy ta'sirini ko'rsatmoqda. Bilamizki, o'tgan so'nggi ikki yil davomida butun insoniyatga og'ir oqibatlar olib kelgan koronavirus pandemiyasi ta'lim sohasidagi ham bir qator haligacha yechimi topilmagan muammolarni ko'rsatib berdi. Uzoq davom etgan pandemiya davrida masofaviy ta'lim ta'lim jarayonini davom ettirishning yagona yo'li bo'ldi. Masofaviy ta'limni sifatli olib borishda esa, shubhasiz, IT texnologiyalari, masofaviy ta'lim platformalari juda muhim hisoblanadi. Chunki ularsiz ta'limning bu shaklini tasavvur etib bo'lmaydi. Mazkur maqolada raqamli texnologiyalar rivojlanishi natijasida masofaviy ta'lim olish imkoniyati kengayganligi, bu esa oliy ta'lim olish huquqini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega ekanligi milliy va xorijiy olimlarning qarashlari, normativ-huquqiy hujjatlar asosida tahlil qilindi. Tahlil qilish davomida masofaviy ta'lim va masofaviy ta'lim texnologiyalari tushunchalari, masofaviy ta'limning o'ziga xos xususiyatlari, shuningdek, masofaviy ta'limni tashkil etish bilan bog'liq muammolarga alohida to'xtalib, ularning yuridik tabiati va mohiyati atroflicha ochib berildi.

Kalit so'zlar: masofaviy ta'lim, oliy ta'lim olish huquqi, raqamli ta'lim texnologiyalari, masofaviy ta'lim platformalari.

ВОПРОСЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРАВА ГРАЖДАН НА ВЫСШЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ ПУТЕМ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Бокиев Жахонгир Нурматжон угли,
преподаватель кафедры «Конституционное право»
Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В современном развивающемся мире возможности цифровых технологий эффективно используются во многих сферах. В частности, тот факт, что с каждым днем таких возможностей в системе образования становится все больше, положительно влияет на обеспечение права на образование. Мы знаем, что за последние два года пандемия коронавируса, принеся тяжелые последствия для всего человечества, также выявила ряд нерешенных до сих пор проблем в сфере образования. В условиях затянувшейся пандемии дистанционное образование стало единственным способом продолжить образовательный процесс. Несомненно, большое значение в проведении качественного дистанционного образования имеют IT-технологии и дистанционные образовательные платформы. Потому что эту форму обучения невозможно представить без них. В данной статье на основе мнений отечественных

и зарубежных ученых и нормативно-правовых документов анализируется, что возможности дистанционного образования расширились в результате развития цифровых технологий, что важно в обеспечении права на высшее образование. В ходе анализа подробно раскрываются понятие дистанционного образования, понятие дистанционных образовательных технологий, особенности дистанционного образования, а также проблемы, связанные с организацией дистанционного образования, их правовая природа и сущность.

Ключевые слова: дистанционное образование, право на высшее образование, цифровые образовательные технологии, дистанционные образовательные платформы.

ISSUES OF ENSURING THE RIGHT OF CITIZENS TO HIGHER EDUCATION BY IMPROVING DISTANCE EDUCATION

Bokiyev Jahongir Nurmatjon ugli,

Lecturer, Department of Constitutional law,
Tashkent State University of Law

Abstract. The potential of digital technology is efficiently utilized in many sectors of the contemporary, developing world. In particular, the fact that the educational system is providing more and more of these chances each day helps to uphold the right to education. We are aware that the coronavirus epidemic, which has had devastating effects on all of mankind over the past two years, has also brought to light a number of issues in the area of education that have not yet been fully handled. In the context of a protracted pandemic, distance education has become the only way to continue the educational process. Without a doubt, the usage of IT tools and digital learning environments is crucial in providing high-quality remote education. Because this form of education is unimaginable without them. This article discusses how the possibilities of remote education have increased as a result of the development of digital technologies, which is vital in maintaining the right to higher education. It does so based on the perspectives of local and international scientists as well as legislative documents. The analysis reveals in detail the concept of distance education, the concept of distance educational technologies, the features of distance education, as well as the problems associated with the organization of distance education, their legal nature, and their essence.

Keywords: distance education, the right to higher education, digital educational technologies, distance learning platforms.

Kirish

So'nggi yillarda mamlakatimizda ko'plab sohalarda tub islohotlar amalga oshirilayotganligi barchamizga yaxshi ma'lum. Shunday ijobiy yangilanishlar hech shubhasiz ta'lim tizimini ham chetlab o'tgani yo'q. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev o'zining har bir nutqida, albatta, mamlakatimiz kelajagi bo'lgan yoshlarning ta'lim olish masalasi, ta'lim tizimiga alohida e'tibor qaratadi. Davlat rahbari 2022-yil 20-dekabrda O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi va O'zbekiston xalqiga yo'llagan murojaatnomalarida ham ta'lim masalasiga to'xtalib, Yusuf Xos Hojibning quyidagi juda ham o'rinli va to'g'ri jumalari-

ni keltirib o'tdilar: "Zakovat bor joyda ulug'lik bo'ladi, bilim bor joyda buyuklik bo'ladi".

Darhaqiqat, har bir davlatning rivoji uning kelajak avlodi qanchalik yuksak bilim, malaka va tajribaga ega ekanligiga bog'liq. Aynan shu maqsadda biz ham ta'limga alohida e'tibor qaratib, sohada boshlagan islohotlarimizni davom ettirishimiz, ta'lim dargohlari-ga borib, o'qituvchi va murabbiylar bilan ko'proq muloqot qilib, o'quv-tarbiya ishlari sifatini oshirish bo'yicha tizimli ishlarni tashkil etishimiz lozimligini alohida ta'kidlagan holda, mamlakatimizda 2023-yilni "Insonga e'tibor va sifatli ta'lim yili" deb nom berishni taklif etdilar [1].

Shuningdek, o'tgan yillar davomida ham bir qator muhim islohotlar amalga oshirilganligi, ko'plab huquqiy hujjatlar qabul qilinganligi ta'lim, xususan, oliy ta'limning rivojiga katta hissa qo'shdi, deb aytish mumkin. Inson qadri uchun muhim bo'lgan ushbu islohotlarning huquqiy asoslari sifatida 2020-yil 23-sentabrda yangi tahrirda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi-ning "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" hamda "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmonlarini ko'rsatib o'tish mumkin. Mazkur konsepsiya va strategiyada oliy ta'limga qamrovni oshirish, xususan, 2022-yilda yoshlarni oliy ta'lim bilan qamrov darajasini 38 foizga yetkazish aniq maqsad qilib belgilangan. Bu maqsadni amalga oshirishda, albatta, nodavlat ta'lim muassasalari hamda masofaviy ta'limga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, aytish mumkinki, bugungi kunda oliy ta'limga qamrov hamda ta'lim sifatini oshirish, shaxsning oliy ta'lim olish huquqini ta'minlash, buning uchun masofaviy ta'limni kengaytirish, ta'lim tizimiga raqamli texnologiyalarni joriy etish bilan bog'liq huquqiy asoslar yetarli bo'lsa-da, biroq mazkur sohadagi ilmiy izlanishlar yetarli darajada olib borilmagan. Bu esa quyidagi yo'nalishlar bo'yicha ilmiy tadqiqot olib borishni taqozo etadi:

1) masofaviy ta'lim orqali oliy ta'lim olish huquqini ta'minlashni tahlil qilish;

2) raqamli texnologiyalar yordamida masofaviy ta'lim berish jarayonining ta'lim sifatiga ta'siri;

3) oliy ta'lim tizimi, shu jumladan, masofaviy oliy ta'lim rivojlangan davlatlar tajribasini tahlil qilish asnosida ijobiy amaliyotni milliy qonunchilikka joriy qilish masalalari.

Mazkur masala bugungi kunda juda ham dolzarb bo'lganligi sababli ko'pgina milliy va xorijiy tadqiqotchilar tomonidan masofaviy ta'limning turli jihatlarini o'rganilgan va o'rganilmoqda. Xususan, milliy tadqiqotchilardan O. Zakirova, B. Nurmatov, M. Bahromov, S. Rizayeva, D. Sidiqova, T. Mamataliyev va boshqalar masofaviy ta'limning o'ziga xos xususiyatlari haqida ilmiy izlanishlar olib borgan bo'lsa, masofaviy ta'lim bir necha yillar oldin rivojlangan xorijiy mamlakatlarda R.F. Moran, C.L. Smith, V. Sharov, O.V. Kuznetsova, L.N. Gasaway, H. Leskovac va boshqa ko'plab olimlar masofaviy ta'limning ijobiy va salbiy jihatlarini ilmiy jihatdan tahlil qilgan.

Material va metodlar

Oliy ta'lim sohasida masofaviy ta'lim olish imkoniyatlari qonunchilikda belgilangan bo'lsa-da, ular ilmiy jihatdan yetarli darajada tahlil qilinmaganligi, shuningdek, raqamlashtirish sharoitida rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasini tahlil qilish va uning asnosida milliy qonunchilikni takomillashtirish bilan bog'liq bir qator muammolar borligi sababli ushbu tadqiqot ishida, asosan, qiyosiy-huquqiy tahlil metodidan foydalanildi. Shu bilan birga, kuzatish, umumlashtirish, induksiya va deduksiya metodlari qo'llandi.

Tadqiqot natijalari

Bugungi kunda ta'limning ajralmas qismiga aylanib qolgan masofaviy ta'lim hamda unga bo'lgan ehtiyojning naqadar yuqori ekanligi Sars-Covid koronavirus pandemiyasi davrida yaqqol namoyon bo'ldi. Shu o'rinda masofaviy ta'lim tushunchasiga oydinlik kiritish maqsadga muvofiqdir. Masofaviy ta'lim bir nechta tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan bo'lib, unga ta'lim shakli va ta'lim texnologiyasi sifatida baho bergan tadqiqotchilar mavjudligini ko'rishimiz mumkin. Jumladan, A.A. Andreev masofaviy ta'limni texnik vositalardan foydalanishga asoslangan ta'limning gumanistik shakli sifatida e'tirof etgan bo'lsa [2], Moskva davlat statistika, iqtisodiyot va axborot universiteti vakillari

esa talaba va professor o'rtasidagi ta'lim jarayonlarida qo'llanadigan ta'lim texnologiyalari deb baholashgan [3].

Bundan ko'rinadiki, masofaviy ta'lim – bu ta'lim shakli yoki ta'lim texnologiyasi ekanligi xususida yagona yondashuv mavjud emas.

Bizning fikrimizcha, masofaviy ta'lim – bu shunday ta'lim olish shakli, unda talaba va o'quvchilar professor-o'qituvchilar bilan yuzma-yuz ko'rishmagan holatda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari hamda Internet jahon axborot tarmog'idan foydalanib ta'lim oladi. *Ma'lumot uchun: 1969-yil Buyuk Britaniyada dunyoda birinchi masofaviy universitet – “Buyuk Britaniya ochiq universiteti” (The Open university) tashkil etilgan.*

Masofaviy ta'limning o'ziga xos xususiyatlari, uning oliy ta'lim olish huquqini ta'minlashdagi o'rni haqida bir qator xorijiy va milliy tadqiqotchilar o'zlarining fikrlarini ilgari surgan. Xususan, Rachel F. Moran masofaviy ta'limning eng asosiy qulayliklaridan biri sifatida talabaning o'zi uchun qulay sharoitda, qulay vaqtda bilim egallashi, ma'ruzalarni erkin tinglashini ko'rsatgan [4].

S. Raxmonova ham masofaviy ta'lim xarakterlarni kamaytirishi (bino, transport), vaqtni tejashi (yo'l va darsga yig'ilish vaqti), talabaga mashg'ulot vaqti, joyi va davomiyligini rejalashtirish imkonini berishi, auditoriyaning cheklanmaganligi, elektron kutubxona va informatsion texnologiyalardan foydalanish hisobiga ta'lim sifatini oshirish imkoni mavjudligi, talabalarining sog'lig'i holati va imkoniyatidan qat'i nazar, yagona ta'lim muhitini yaratishi bilan ta'limni yangi ilg'or bosqichga olib chiqqanligini ta'kidlagan [5].

D. Sidiqova ham masofaviy ta'limning quyidagi ijobiy jihatlari keltirib o'tgan [18]:

- chet elliklar, nogironlar va turli xil nogironligi bo'lgan odamlarning masofaviy o'qitish imkoniyati;

- individual sur'atda o'rganish imkoniyati;

- talabalar uchun ma'lumotlar bazalari, kutubxonalar kataloglari va boshqa axborot resurslaridan bepul foydalanish;

- talabalarining shaxsiy ishlarini yuritishda qulaylik;

- interaktivlik (tezkor ma'lumot almashtirish imkoniyati).

Haqiqatan ham, inson qanchalik komfort holatda bilim olsa, bu bilimning sifati nazorat ostidagi jarayonlardan bir necha barobar yuqori bo'ladi [19].

Yuqorida ta'kidlab o'tilgan, masofaviy ta'limning ijobiy jihatlari va qulayliklaridan tashqari quyidagi bir nechta muammoli masalalari ham mavjud ekanligini ko'rish mumkin. Masalan, O.V. Kuznetsova masofaviy ta'limning quyidagi salbiy jihatlari alohida e'tirof etadi:

- talaba o'qituvchi bilan shaxsan maslaxatlashish imkoniyatiga ega bo'lmaydi;

- “jonli” auditoriyada ta'lim olish, o'qituvchi va talabalar bilan muloqot qilish, omma oldida nutq so'zlab, fikr bildirish imkoniyati mavjud emas;

- masofaviy ta'limni har qanday sohaga qo'llab bo'lmaydi. Masalan, tibbiyot, kimyo-texnologiya, veterinariya va boshqa sohalarda masofaviy ta'limni tashkil etish mantiqsiz;

- hamma talaba ham masofaviy shaklda mukammal ta'lim olishga o'ziga motivatsiya bera olmaydi. An'anaviy ta'limda esa o'qituvchi talabaning bilim olishga qiziqishi ortishidagi asosiy shaxs hisoblanadi;

- talaba o'zining bilim va salohiyati, olib boriladigan fanlardan yiqqan ballarini boshqa talabalar bilan solishtirish imkoniyatiga ega emas. Masalan, ular bir auditoriyada dars mashg'ulotida bo'lmaganligi, birga topshiriqlar bajarmaganligi sababli o'zining bilimni boshqalarning bilimi bilan taqqoslash imkoniyatiga ega bo'lmaydi.

Olima ko'rsatib o'tgan jihatlardan tashqari milliy sharoitdan kelib chiqqan holda, masofaviy ta'limni tashkil etish bilan bog'liq quyidagi salbiy holatlarni ham sanab o'tish mumkin.

*Birinchi*dan, masofaviy ta'lim bevosita Internet jahon axborot tarmog'idan foydalangan

holda olib borilganligi sababli internet tezligi bilan bog'liq muammolar yuzaga keladi.

O'tkazilgan o'rganishlar natijasida aniq bo'ldiki, so'nggi 2 yilda Internet tarmog'iga ulanish tezligi qariyb 4 barobarga oshib, joriy yilda o'rtacha tezlik 186 megabit sekunda yetdi.

Internetga ulanish tezligi Toshkent tibbiyot akademiyasi va Toshkent davlat transport universitetida 1 gigabit sekund, O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Nukus davlat pedagogika instituti, Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali, Qoraqalpog'iston tibbiyot instituti, Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya hamda Chirchiq davlat pedagogika universitetlarida 600 megabit sekund, Toshkent davlat pedagogika universitetida esa 500 megabit sekunda yetkazilgan.

Biroq O'zbekiston davlat xoreografiya akademiyasi Urganch filialida 4 megabit sekund, O'zbekiston davlat konservatoriyasi Nukus filiali hamda O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti Farg'ona filialida esa 20 megabit sekund ulanish tezligi bilan eng past ko'rsatkich qayd etilgan bo'lsa, yirik oliygohlar bo'lishiga qaramasdan Samarqand davlat tibbiyot institutida tezlik o'rtacha 74 megabit sekund, Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat institutida esa 83 Megabit sekunda teng.

Internet tezligi qancha yuqori bo'lsa, masofaviy ta'lim ham shuncha sifatli bo'ladi, deb bemalol aytish mumkin. Yuqoridagi ma'lumotlar faqat oliy ta'lim muassasalaridagi holat hisoblanadi. Aholi uchun mavjud internet tezligi ham yetarli darajada qoniqarli emas va bu, ayniqsa, olis hududlarda yaqqol seziladi.

Ikkinchidan, masofaviy ta'lim shaklini olib borishda qo'llanadigan masofaviy ta'lim platformalarini mukammal darajada biladigan professor-o'qituvchilarning yetishmasligi, ularda IT texnologiyalari, kompyuterdan foydalanish bo'yicha yetarli kompetensiyaning mavjud emasligi ham dolzarb masalalardan

biri. Buning natijasida hanuzgacha ta'lim jarayonlarida qog'oz vositalaridan voz kechilmayapti, ortiqcha sarf-xarajatlarning oldi olinmayapti.

Oliy ta'limda masofaviy ta'lim bo'yicha xorijiy tajribani tahlil qiladigan bo'lsak, Xitoy Xalq Respublikasida an'anaviy oliy ta'lim muassasalarini takomillashtirish natijasida 1979-yilda Milliy radio va televideniya universitetlari tarmog'i tashkil etilib, radio va televideniya orqali masofaviy ta'lim olish imkoniyatlari yaratildi. Bugungi kunda oliy ta'lim rivojlangan Germaniya, Italiya, Angliya, Gollandiya kabi davlatlarda masofaviy ta'limning (ochiq masofaviy ta'lim) imkoniyatlaridan keng foydalanish tendensiyalari kuzatilmoqda. Turkiyada talabalarning yarmi masofaviy shaklda ta'lim olmoqda [9].

Masofaviy ta'lim shakli ozodlikdan mahrum etilgan shaxslarning ham oliy ta'lim olish imkoniyatini oshiradi. Buyuk Britaniya va boshqa bir qator rivojlangan davlatlarda buning yaqqol amaliy misolini ko'rish mumkin. Masalan, Buyuk Britaniyada tashkil etilgan «Open university» mamlakat qamoqxonalariining eng yirik masofaviy oliy ta'lim provayderi hisoblanadi. Mazkur universitet Buyuk Britaniyaning aksariyat qamoqxonalaridagi 1700 ga yaqin talabalarga oliy ta'lim kurslarini taqdim etadi [11].

Bundan tashqari, masofaviy ta'lim shakli shaxsning xorijiy ta'lim muassasalarida ham qiziqishlariga mos ravishda ta'lim olish imkoniyatini yaratadi. Masalan, bugungi kunda ko'pgina o'zbekistonlik talabalar Rossiya, Italiya, Avstriya kabi davlatlarning nufuzli ta'lim muassasalarida, xususan, Sapienza universitetida masofaviy oliy ta'lim (magistratura) olmoqda. Buni ham masofaviy ta'lim orqali shaxsning oliy ta'lim olish huquqini ta'minlashning bir shakli deb hisoblash mumkin.

Umuman olganda, yuqoridagi barcha fikrlardan ham ko'rinadiki, masofaviy ta'lim shakli shaxsning oliy ta'lim olishga bo'lgan huquqini ta'minlash imkoniyatini oshiruvchi asoslardan biri hisoblanadi.

Xulosalar

Olib borilgan tahlil natijalaridan kelib chiqib, masofaviy ta'lim shaklini takomillashtirish orqali shaxsning oliy ta'lim olishga bo'lgan huquqlarini ta'minlash, bu sohada oliy ta'lim tashkilotlari faoliyati samaradorligi yuzasidan quyidagi takliflar ilgari suriladi.

Birinchidan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni bilan tasdiqlangan "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi"da belgilangan maqsadlarni amalga oshirish maqsadida oliy ta'lim muassasalari imkoniyatlaridan kelib chiqib, masofaviy ta'lim shakli bo'yicha qabulni amalga oshirish lozim. Ushbu farmon ijrosi yuzasidan 2022-2023-o'quv yili uchun Toshkent davlat yuridik universiteti 300 nafar talabani masofaviy ta'lim shakli asosida talabalikka qabul qildi. Masofaviy ta'lim shakli bo'yicha qabul parametrlarini ishlab chiqarishdan ajralmagan va ta'lim oluvchilarni jalb etgan holda, bosqichma-bosqich ko'paytirish maqsadga muvofiq. Buning natijasida nafaqat masofaviy shaklda ta'lim olishni xohlovchilarning ta'lim olish huquqlari ta'minlanadi, balki oliy ta'limga qamrov ham sezilarli darajada ortadi.

Ikkinchidan, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-ijroiya kodeksining 100-moddasini quyidagi mazmundagi o'zgartirish bilan to'ldirish lozim.

Maxsus tartibli koloniyalardan tashqari jazoni ijro etish muassasalarida jazoni ijro etayotgan mahkumlar jazoni ijro etish rejimiga muvofiq, sirtqi hamda masofaviy oliy ta'lim olish huquqiga ega. Mazkur o'zgartirishning qonunchilikka kiritilishi, birinchidan, sodir etilgan jinoyat uchun mahrum etilgan huquqdan yana boshqa huquqning mahrum etilishining oldi olinadi. Ya'ni shaxs sodir etgan qilmishi uchun bir necha huquqlari, ayniqsa, jinoyat sodir etishi bi-

lan bevosita bog'liq bo'lmagan ta'lim olish huquqidan mahrum bo'lmaydi. Ikkinchidan, tayinlangan jazoni o'tab chiqqan shaxs oliy ma'lumotga ega holda ozodlikka chiqishi uning takroran jinoyat sodir etmasligi, jamiyatda retsidiv jinoyatlar soni ortmasligiga xizmat qiladi. Chunki shaxsning takroran jinoyat sodir etishiga aksariyat hollarda uning jazoni o'tab chiqqandan so'ng ish topa olmasligi, ishlash uchun ma'lumoti, bilim va malakasi mavjud emasligi sabab bo'ladi. Buni Toshkent viloyatidagi mavjud tumanlar probatsiya xizmati xodimlari, huquqbuzarliklar profilaktikasi inspektorlari o'rtasida o'tkazilgan so'rovnoma va ular tomonidan taqdim etilgan hisobotlarda ham ko'rish mumkin.

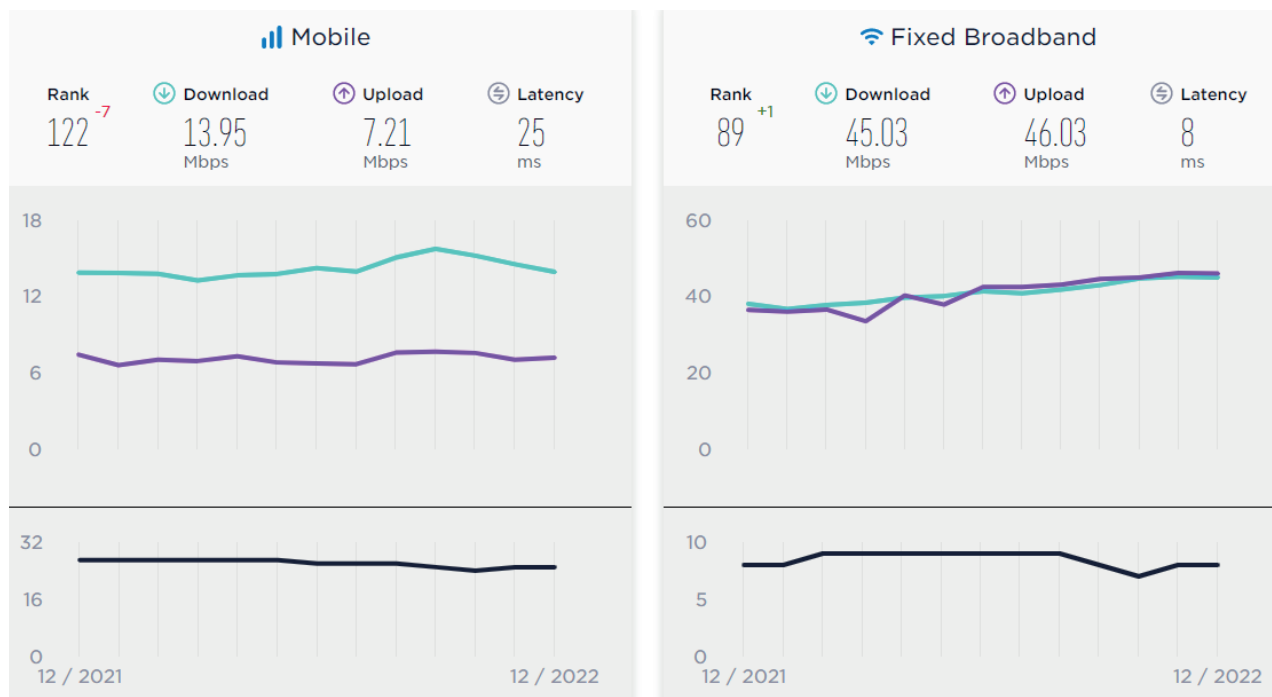
Uchinchidan, masofaviy ta'lim shaklini sifatli olib borish maqsadida aholi va oliy ta'lim tashkilotlari uchun internet sifati, tezligini oshirish bo'yicha aniq amaliy chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim. Zero, ta'limning bu shakli sifatsiz internet bilan ko'zlangan natijaga olib bormaydi. 2022-yil yakunidagi ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekiston Internet tezligi bo'yicha dunyo mamlakatlari orasida 122-pog'onada turibdi [13] (rasm).

To'g'ri, so'nggi yillarda ijobiy o'zgarishlar, yuqori o'ringa ko'tarilish kuzatilgan, biroq bu O'zbekiston uchun yetarli emas.

To'rtinchidan, masofaviy ta'lim shakli-da ta'lim oluvchilar uchun sifatli o'quv materiallari, kontentlar, o'quv reja va dasturlar tayyorlashni izchil nazorat qilish lozim [6]. Buning uchun Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 3-oktabrdagi "Oliy ta'lim tashkilotlarida masofaviy ta'lim shaklini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 559-son qarori bilan tasdiqlangan "Oliy ta'lim tashkilotlarida masofaviy ta'limni tashkil etish tartibi to'g'risida"gi nizomga muvofiq, o'quv jarayonini monitoring qilishni masofadan turib amalga oshirish maqsadida oliy ta'lim tashkilotining masofaviy ta'limni boshqarish bo'yicha dasturiy ta'minot – Learning Management System (LMS) platformasi Oliy

ta'lim, fan va innovatsiya vazirligining Oliy ta'lim jarayonlarini boshqarish axborot tizimi hamda Ta'lim sifatini nazorat qiluvchi tegishli tashkilotlar, oliy ta'lim muassasalari,

pedagog xodimlar, ta'lim oluvchilar va boshqa axborotlar to'g'risida yagona ma'lumotlar bazasi axborot tizimiga integratsiya qilinishi zarur [5].

O'zbekiston Internet tezligi ko'rsatkichi.

Beshinchidan, ta'lim muassasalari pedagog xodimlarining zamonaviy ta'lim texnologiyalari, masofaviy ta'lim platformalari bo'yicha bilim, malaka va ko'nikmalarini rivojlantirish lozim. Buning uchun ta'lim jarayonini raqamlashtirishni yanada jadallashtirish, bunda har bir professor-o'qituvchining kompetensiyasini oshirish, mavjud axborot tizimlari (HEMIS, DISTANT, DIGITAL, GOOGLE CLASSROOM

va boshqa masofaviy ta'lim platformalari) dan samarali foydalanish bo'yicha doimiy ravishda o'quv kurs va seminarlar tashkil etish maqsadga muvofiq.

Bugungi kunda nafaqat masofaviy ta'limni rivojlantirish, balki ta'limning barcha shaklini sifat darajasiga olib chiqish uchun zamonaviy texnologiyalarni yaxshi bilish har bir professor-o'qituvchining zaruriy kompetensiyasi bo'lmog'i lozim.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi [Address of the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev to the Oliy Majlis and the citizens of Uzbekistan]. 2022, December 20. Available at: <https://president.uz/uz/lists/view/577488/>.

2. Andreev A.A. K voprosu ob opredelenii ponyatiya “distansionnoye obucheniye” [To the question of the definition of the concept of “distance learning”]. Available at: http://www.e-joe.ru/sod/97/4_97/st096.html/.
3. Otkrytoye obrazovaniye. Terminy i opredeleniya [Open education. Terms and Definitions]. Moscow State University of Economics, Statistics and Informatics. Available at: <http://www.info.mesi.ru/program/glossary00.html/>.
4. Moran R.F. Diversity, distance, and the delivery of higher education. *Ohio State Law Journal* (OHSLJ), vol. 59 (775). Available at: https://www.researchgate.net/publication/301750226_Diversity_Distance_and_the_Delivery_of_Higher_Education/.
5. Rahmonova S. Masofaviy ta’lim – sudyalikka nomzodlarni tayyorlash tizimida yangi innovatsion shakl [Distance education is a new innovative form in the system of training of judicial candidates]. *Library*, 2020, vol. 20 (2), pp. 10–12. Available at: <https://inlibrary.uz/index.php/archive/article/view/8904/>.
6. Bokiye J. Polnomochiya gosudarstvennykh organov v oblasti vysshego obrazovaniya po obespecheniyu prava na obrazovaniye [The powers of state bodies in the field of higher education to ensure the right to education]. *Obshchestvo i innovatsii – Society and Innovation*, 2022, vol. 3 (7/S), pp. 130–137. DOI: 10.47689/2181-1415-vol3-iss7/S-pp130-137/.
7. Sharov V.S. Distantionnoye obucheniye: forma, tekhnologiya, sredstvo [Distance learning: form, technology, means]. *Proceedings of the Russian State Pedagogical University named after A.I. Herzen*, 2009, no. 94. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/distantionnoe-obuchenie-forma-tehnologiya-sredstvo> (accessed 16.01.2023).
8. Aslonova L. Istoriya vozniknoveniya konstitutsionnogo prava na svobodu nauchnogo tvorchestva [The history of the emergence of the constitutional right to freedom of scientific creativity]. *Obshchestvo i innovatsii – Society and Innovation*, 2022, vol. 3 (11/S), pp. 235–245. DOI: 10.47689/2181-1415-vol3-iss11/S-pp235-245/.
9. Kiyani I.V. Analiz zarubezhnogo opyta distantionnogo obucheniya [Analysis of the foreign experience of distance learning]. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-zarubezhnogo-opyta-distantionnogo-obucheniya/viewer/>.
10. Jakhongir K. Legal guarantees of the use of the internet by individuals. *World Bulletin of Management and Law*, 2023, vol. 18, pp. 33–37. Available at: <https://www.scholarexpress.net/index.php/wbml/article/download/1926/1682/>.
11. Abdurasulova Q., Alamonova Sh. Perspektivy sozdaniya distantionnogo obrazovaniya v penitentsiarnykh uchrezhdeniyakh. Aktualnyye voprosy i perspektivy tsifrovizatsii sudebno-pravovoy deyatel’nosti [Prospects for the creation of distance education in penitentiary institutions]. *Current issues and prospects for the digitalization of judicial and legal activities*, 2022, vol. 1 (01), pp. 139–143. Available at: <https://inlibrary.uz/index.php/combating-offenses/article/view/14434/>.
12. Tikasheva G. Nekotoryye mezhdunarodnyye i natsional’nyye pravovyye normy v sfere zashchity prav detey [Some international and national legal standards in the field of protection of children’s rights]. *Development and Innovations in Science*, 2022, vol. 1, no. 13, pp. 45–49.
13. Speedtest Global Index. Ranking mobile and fixed broadband speeds from around the world on a monthly basis. Uzbekistan Median Country Speeds, 2023, January. Available at: <https://www.speedtest.net/global-index/uzbekistan/>.
14. Kastornova V. A. Analiz opyta Frantsii v oblasti ispol’zovaniya tsifrovyykh tekhnologiy v deyatel’nosti obrazovatel’nykh organizatsiy v usloviyakh distantionnogo obucheniya [Analysis of the experience of France in the field of the use of digital technologies in the activities of educational organizations in the context of distance learning]. *Pedagogicheskaya informatika – Pedagogical Informatics*, 2020, pp. 208–222.
15. Simonson M., Zvacek S.M., Smaldino S. Teaching and learning at a distance: Foundations of distance education. 7th ed. 2019.

16. Clark J.T. Distance education. Clinical engineering handbook. Academic Press, 2020, pp. 410–415.
17. Gunawardena C.N., McIsaac M.S. Distance education. Handbook of research on educational communications and technology. Routledge, 2013, pp. 361–401.
18. Sidiqova D.S. Zamonaviy ta'limda masofaviy o'qitish tizimi [The system of distance teaching in modern education]. *Scientific Progress*, 2021, vol. 2, no. 7, pp. 1027–1031.
19. Kuznetsova O.V. Distantionnoye obucheniye: za i protiv [Distance learning: pros and cons]. *Mezhdunarodnyy zhurnal prikladnykh i fundamental'nykh issledovaniy – International Journal of Applied and Basic Research*, 2021, no. 8-2, pp. 362–364.
20. Nurmatjon o'g'li B.J. Rights to education in developed countries' constitutions. *Conferencea*, 2022, pp. 176–179. Available at: <https://conferencea.org/index.php/conferences/article/view/1255/>.

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2023-YIL 1-SON

VOLUME 3 / ISSUE 1 / 2023

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.3.1.

BOSH MUHARRIR:

Xodjayev Baxshillo Kamolovich

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor, y. f. d., dotsent

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ikrom Ergashev

Ilmiy boshqarma boshlig'i, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Mas'ul muharrir: N. Ramazonov

Muharrirlar: Sh. Jahonov, Y. Mahmudov, Y. Yarmolik,
F. Muhammadiyeva, Sh. Yusupova

Musahhih: M. Patillayeva

Texnik muharrirlar: U. Sapayev, D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar, Sayilgoh ko'chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Faks: (0371) 233-37-48.

Veb-sayt: www.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387.

Jurnal 24.02.2023-yilda tipografiyaga topshirildi.

Qog'oz bichimi: A4. Shartli 19,30 b.t. Adadi: 100.

Buyurtma raqami: 11.

TDYU tipografiyasida chop etildi.